

En friluftsskola i Sverige.

Av doktor *Karolina Widerström*.

Barn, lidande av tuberkulos, vilka utskrivs från sjukhus eller sanatorium, äro ofta icke så fullt tillfrisknade, att de kunna väl tåla vanlig skolgång. Emellertid är det säkerligen icke arbetet i och för sig som för dem är olämpligt, knappast heller är detta arbete kvantitativt för betungande; men hela skolarbetets vanliga anordning lämpar sig icke för dem. Man har därför, stödjande sig på de principer, som tillämpas i sanatorierna och byggande på de erfarenheter, som vunnits där, i flera länder anordnat särskilda skolformer för sådana barn. Innevarande vinter har här i Stockholm — av en kommitté, som av Stockholms folkskoledirektion tillsatts med uppdrag »att utreda huru undervisningen av klena och sjuka barn i Stockholms folkskolor bäst skulle kunna ordnas, så att samtidigt med barnens inhämtande av nödiga skolkunskaper deras hälsa måtte kunna stärkas resp. återställas» — igångsatts ett försök med en dylik skola, med föredöme närmast hämtat från Nordamerikas Förenta Stater.

Lokalerna till denna s. k. friluftsskola bekostas av Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos; de äro belägna uti dess nya, just hösten 1914 färdiga bostadshus Vikingagatan 20 A, hörnet av Karlbergsvägen. Bostadshusets och norra tuberkulosbyråns läkare, dr A. v. Rosen, har utvalt de barn, vilka han anselt böra intagas i denna skola, och han övervakar även deras hälsotillstånd under skolarbetets fortgång. Stockholms folkskoledirektion har bekostat samtliga inventarier samt friluftsutrustningen och bestrider undervisningen genom en av sina ordinarie lärarinnor, fröken Hilma Göthberg, anställd vid Kungsholms folkskola, av vilken folkskola friluftsskolan är bestämd att organisatoriskt utgöra en klass. De mållider barnen förtära i skolan betalas dels av dem själva, dels —

för de barn, som av Kungsholms församlings lokalkommitté tillerkänts fri bespisning — bestridas de från det anslag till bespisning av fattiga skolbarn, som stadsfullmäktige ställt till folkskoledirektionens förfogande.

Klockan 9 på morgonen — således en timme senare än skolorna eljest börja — infinna sig barnen, 20 till antalet, och begiva sig klunga efter klunga upp i hissen för att hamna

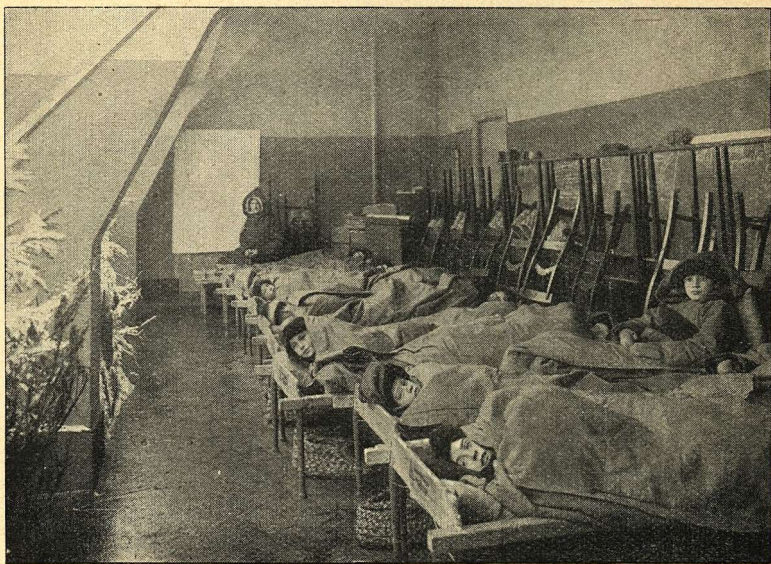
6 tr. upp. Här finnes en uppvärmd klädeskammare, där barnen, då årstiden så kräver, iföra sig den för ändamålet särskilt konstruerade friluftskostymen, bestående av rock med kapuschong samt vida byxor av mjukt vadmal och därutanpå rock och byxor av »vindtyg» (allt drages utanpå barnens egna ytterkläder); på ben och fötter jämtilandsstrumpor och halm-skor (utanpå skodonen). Så utrustade gå de in i skollokalen, vilken utgöres av en takterrass (golvyta 5×11 meter), fritt öppen mot söder, skyddad mot övriga väderstreck; taket skjuter fram ett stycke över dess norra del; i händelse av sydlig blåst finnas markiser att fälla ned och gardiner att dra för. Barnen iordningsställa så sitt skolrum, d. v. s. plocka fram och ställa på sin plats stolar och bord, vilka under natten för att skyddas mot regn varit uppstaplade längs med den norra väggen; är temperaturen några grader under fryspunk-

ten, ha barnen, innan de hissades upp, å nedra botten påfyllt och tagit med sig var sitt varmvattenkrus, omsvept med papper, vilket de nu placera i en låda (margarinlåda) för att ha under sina fötter, då de sitta. Undervisningen pågår till en början till kl. 10,30, avbruten av pauser, vilkas förekomst och längd delvis bestämmes av väderlekens beskaffenhet; under pauserna göras värmande, gymnastiska rörelser

eller lekar. Fryser någon i alla fall, något som händer ibland före frukosten men nästan aldrig efter frukosten, skickas han eller hon ned i värmen i förväg. Kl. 10,30 undanställas stolar och bord, de extra plaggen avläggas, och hela klassen beger sig ned till nedre botten för att uti det större av de två rum man där disponerar intaga sin frukost, bestående av välling och smörgås (hårt bröd och konstsmör). Barnen hjälpa till i tur och ordning med dukning, diskning och torkning. Före frukosten ha de tvättat sig om händerna; ha varmkrus använts på morgonen, tages deras nu ljumma innehåll till tvättvatten. Sedan beger man sig upp igen och förvandlar skolsalen till ligghall genom att taga fram och ställa i ordning de söndertagbara tältängarna. På dessa lägga sig barnen så att vila, insvepta utanpå nyss beskrivna kostymer och

strumpor uti en filt och därutanpå en sovpåse av dubbelt tyg (filt innanför, vindtyg utanpå); under huvudet en enkel kudde; den som är frusen om fötterna har haft sitt nypåfyllda varmkrus med sig upp igen och placerar det ini sovpåsen. Helt stilla och tyst är det nu där uppe väl en timmes tid; de, som somnat in djupare, få till och med ligga ännu litet längre. Sedan lägga barnen ihop filtarna och sov-

påsar och bära dem tillika med kuddarna in i klädeskammaren; sängarna tagas isär och ställas undan, och stolar och bord komma fram igen. Det är för övrigt icke endast stolar och bord, som utgöra skolans inventarier här uppe. Utmed norra väggen löper en lång, svart tavla till allehanda bruk; då under tecknad senast besökte skolan, hade barnen fått roa sig med att med färgkritor rita upp standar till friluftsskolan; motivet barn i eskimådräkt samt granar kom igen på flera håll. Så finnas där Sveriges karta, Europas karta, en jordglob; väderlekstabeller (angående klart, halvklart eller mulet väder, blåst, nederbörd), temperaturkurva; anteckningarna å dessa göras av eleverna själva och en i taget svarar för dem under en vecka. En blick på kurvan säger mig, att man under en bra tid haft en temperatur av -3° till

— 5°, att den en dag gått ned till — 9° och en ända till — 12°; och ändå har man hållit sig kvar där uppe. Soliga dagar är där härligt; kommer man då och hälsar på, så vill man knappt gå igen; minsta lilla solsmula har man för övrigt glädje och gagn av. Mulna och ruskiga dagar är det ju mera trist, men humöret och uthålligheten stå sig ändå och det var endast när för några dagar sedan det kom dimma, vilken tätnade mot middagen som man efter liggningen för en enda gång rymde fältet och tog sin tillflykt till matsalen, som är uppvärmd. Där nere finnas också en svart tavla samt en orgel, kring vilken lärarinnan allt emellanåt samlar barnen till sång.

Men jag återvänder till dagordningen. Efter vilan börjar åter skolarbetet, som avbrutet av raster pågår till kl. 2, då man beger sig ned för att äta middag; efter middagen upp igen. Nu sysselsättas barnen med lämplig slöjd, tills skymningen faller på, då de hemförlovas. Meningen är, att eftermiddagsvistelsen i skolan skall förlängas allt eftersom dagarna bli längre, så att man riktigt skall utnyttja dager och sol i den fria luften; sysselsättningarna kommer lärarinnan att ordna efter hand.

En dag i veckan vandra barnen kort efter frukosten bort till Klara skola, vilken är en av de två lyckliga folkskolor i Stockholm, som kan bjuda sina elever på bad varenda vecka, och man har makat ihop sig så, att man kan bjuda även friluftsskolans lärjungar på samma förmån. Efter återkomsten från badet pläga barnen få stanna kvar nere i matsalen; före middagen sång till orgeln; efter middagen diverse slöjd; ständigt förekommande är lagning av de friluftsplagg, som gått sönder under veckans lopp samt även av andra plagg.

Friluftsskolans elever ha samtliga förut vistats på tuberkulossanatorium. Valet av just dessa bestämdes huvudsakligen av psykologiska skäl för att underlätta detta första försök; på sanatoriet ha ju nämligen barnen blivit vanda vid frisk luft och fått begrepp om dess betydelse, liksom ock deras närmaste fått det.

Ännu har icke, som nyss nämnts (med undantag av ett par timmar en dag vid dimma), väderleken nödgat klassen att överge takterrassen och ta sin tillflykt till det uppvärmda rummet; och dock började verksamheten i den kulna november

månad, och vi befinna oss nu i mitten av februari. Det gäller blott, såsom i redogörelser från Förenta staterna framhålls, att skydda sig mot blåst genom rörliga eller fasta väggar, att som skydd mot kölden skaffa barnen tillräcklig och ändamålsenlig beklädnad, ge dem tillfälle till kroppsrörelse i den mån temperaturen fordrar det och laga, att de få äta på lämpliga tider; samtidigt få de då vistas i varmt rum en stund. — Vad som däremot visat sig vara rätt besvärligt är galbullret. Då tunga lastvagnar eller eljest bullrande vagnar köra förbi, ha lärare och barn svårt att höra varandra. Tydligen bör man för friluftsklasser sträva efter att komma så långt ifrån livligt trafikerade gator som möjligt.

Den här beskrivna friluftsskolan är, som man finner, helt provisoriskt ordnad, inrättad till på köpet som den är uti för ändamålet icke alls avsedda lokaler; huvudsaken var den härliga, mot söder vettande takterrassen; sedan fick man inrätta sig i övrigt, såsom man det bäst kunde, i de lokaler, som kunde få disponeras, och med det läge, som dessa hade. Ovärderligt är att under detta läsårs arbete få hämta lärdomar i såväl negativ som positiv riktning beträffande såväl inredning och yttre anordningar som undervisningens anordning och beskaffenhet ävensom barnens kroppsliga vård. Uppenbarligen är det den sistnämnda, som för dessa barn blir det väsentliga, och undervisningen måste inpassa sig efter densamma.

Vad angår behovet av friluftsbehandling för folkskolans barn, så må här erinras om det resultat beträffande tuberkulosens förekomst hos Stockholms folkskolors lärjungar, till vilket trenne läkare kommo vid sina därpå riktade år 1908 företagna undersökningar. De beräknade, att omkr. 400 lärjungar ledo av säker tuberkulos och omkr. 550 av misstänkt tuberkulos. Med nuvarande lärjungeantal torde motsvarande siffror nu vara bortemot 450 resp. över 600. Av dessa barn böra för undervisning i friluftsskola lämpa sig dels de misstänkt tuberkulösa, dels — för sitt återstående konvalescentstadium — de, som slutbehandlats i sanatorium.

Emellertid har friluftsbehandling visat sig värdefull icke blott för tuberkulösa barn utan även för allmänt klena, blodfattiga och nervösa. Barn med dåligt allmäntillstånd förekomma emellertid ännu talrikare i Stockholms folkskolor än

de tuberkulösa. Det finns sålunda starka skäl för att Stockholm gör det framtida program till sitt som Newyork och Boston bestämt sig för, nämligen att i varje nytt skolhus skall beredas möjlighet till friluftsbehandling för de barn, som därav äro i behov.

Den, som gör besök uti Stockholms folkskolor och som studerar de årsberättelser, som, utarbetade av förste folkskoleinspektören, utgivas av Stockholms folkskoledirektion, kommer snart nog underfund med att Stockholms folkskolor äro i besittning av en mängd värdefulla anordningar till fromma för lärjungarnas hälsa. I och med, det experiment här ovan skisserats har Stockholms folkskoledirektion börjat att i denna hälsovårds tjänst använda ännu ett av de naturenlige hälso-medel, som stå oss till buds. Genom sitt tillmötesgående och sitt understöd har Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos möjliggjort, att experimentet kunnat komma till stånd redan under innevarande läsår, något som de, vilka anordnat experimentet, känna sig djupt tacksamma för.

